

# **КНИГА І БІБЛІОТЕКА В ЄДИНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ**

---

УДК 027.7:378.04.61

**Олена Борисівна Айвазян,**  
*кандидат історичних наук,  
директор наукової бібліотеки  
Хмельницького національного університету*

**Оксана Олександрівна Мацей,**  
*заступник директора наукової бібліотеки  
Хмельницького національного університету*

**Любов Петрівна Чорна,**  
*головний бібліотекар  
науково-методичного відділу наукової бібліотеки  
Хмельницького національного університету*

## **БІБЛІОТЕКА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УНІВЕРСИТЕТІ**

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в університетах створюється відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556-VII (стаття 16 «Система забезпечення якості вищої освіти») і ґрунтується на принципах, викладених у «Стандартах і рекомендаціях щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти» Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти [1].

Мета статті – визначити місце і завдання книгозбірні в системі забезпечення якості освіти в університеті на прикладі наукової бібліотеки Хмельницького національного університету (далі Бібліотека).

Складовою частиною внутрішньої системи якості освіти у виші є бібліотека, адже без забезпечення студентів, викладачів, науковців якісними інформаційними ресурсами, неможливо вести мову про якість освіти та науки.

Орієнтуючись на читача, згідно з сучасними вимогами якості освіти та укладеними традиціями, наукова Бібліотека виконує низку процесів, спрямованих на підвищення ефективності її роботи:

- розробляє Стратегію розвитку бібліотеки, виконання якої забезпечує перспективне та щорічне планування, Програми розвитку, займається проектною діяльністю тощо;
- забезпечує публічність шляхом оприлюднення основних регламентуючих документів та іншої інформації про діяльність бібліотеки, зокрема й на сайтах університету та книгозбірні;
- розвиває сучасну систему обслуговування користувачів на базі відкритого доступу до світових наукових ресурсів та інформаційного забезпечення освітньої діяльності;
- сприяє академічній доброчесності;
- здійснює моніторинг бібліотечних процесів та їх ефективності, вивчає думку читача.

Отже, діяльність книгозбірні з підвищення якості надання освітніх послуг орієнтована на вивчення потреб читачів, дослідження ринку сучасних інформаційних технологій, надання доступу до світових наукових ресурсів, навчання користувачів їх використанню в науковій діяльності, що, зі свого боку, сприяє покращенню якості освіти в університеті.

Базові принципи діяльності Бібліотеки університету, спрямовані на забезпечення її якісного розвитку, закладені в «Стратегії розвитку наукової бібліотеки Хмельницького

національного університету на 2017–2021 роки» (<http://www.khnu.km.ua/root/res/str1.pdf>): якість, відкритість, різноманітність, співробітництво, інновації. Концепція програми передбачає перехід від моделі бібліотеки, яка застосовує в роботі власні фонди, до моделі відкритої бібліотеки, що ефективно використовує зовнішні ресурси. Реалізація основних положень цієї програми дозволить підвищити рівень і якість бібліотечно-бібліографічного обслуговування користувачів, інтегрувати Бібліотеку у світову мережу освітніх послуг і наукових комунікацій, модернізувати і розширити МТБ, сформувати позитивну суспільну думку щодо іміджу Університету та Бібліотеки [2].

Відкритість та публічність діяльності книгозбірні забезпечують представлені на сайтах університету та книгозбірні регламентуючі документи від положення про бібліотеку, стратегії розвитку, правил користування до пам'ятки читачеві, статистичних показників роботи, інформації про масові заходи, дарувальників, партнерів тощо. Сприяють популяризації діяльності та удосконаленню роботи Бібліотеки звіти перед користувачами на вченій раді та ректораті університету, бібліотечній раді, на яких присутні всі категорії читачів університетської спільноти.

Зважаючи на те, що НБ ХНУ є методичним центром для бібліотек закладів вищої освіти Хмельницької області, на сайті Бібліотеки представлені й матеріали про діяльність бібліотек методичного об'єднання (з посиланнями на сайти та сторінки бібліотек), статистичні показники, результати корпоративних проєктів, матеріали конференцій та інформація для бібліотечних фахівців, серед них й БД «Бібліотечна справа», яка ведеться методичним відділом Бібліотеки. Частина матеріалів формується в електронні видання, зокрема, інформаційний бюлетень «Бібліотека в освітньому просторі» (<http://lib.khnu.km.ua/aboutlibrary/metodob/byuleten.htm>), інформаційно-аналітичний збірник «Бібліотеки ЗВО Хмельниччини: цифри та факти» та ін.

Про віртуальну систему обслуговування в НБ ХНУ, яка функціонує вже понад 10 років, опубліковано низку статей [4, 6], тому варто звернути увагу на нові сервіси та напрямки у покращенні інформаційно-бібліотечного обслуговування студентів та викладачів нашого вишу.

Перш за все, це робота з науковими платформами Web of Science та Scopus. Саме бібліометрія є одним із затребуваних та перспективних напрямків роботи Бібліотеки, співробітники якої:

- консультують викладачів з питань використання баз даних наукового цитування, зокрема: з пошуку публікацій авторів; приєднання публікацій і посилань до авторського профілю; ідентифікації організації у публікаціях автора; визначення індексу цитованості автора та імпаکت-фактора журналів, в яких він публікується;
- здійснюють інформаційну підтримку шляхом розміщення на сайті рубрики «Наукометричні БД», де містяться матеріали про наукометричні показники та інструменти, інструкції з користування, рейтинг університету тощо;
- організують навчальні семінари, тренінги, вебінари, щодо роботи з БД наукового цитування та поліпшення показників публікаційної активності авторів;
- пропонують проведення аналізу наукометричних показників, цитованості публікацій, вивчення питання співавторства та наукової співпраці.

Отже, бібліометрична діяльність Бібліотеки вже на сучасному етапі активізує зв'язок з основними підрозділами університету, збільшує кількість відвідувачів, сприяє підвищенню кваліфікації бібліотечних працівників та покращенню іміджу книгозбірні [5].

Серед пріоритетних напрямків діяльності Бібліотеки - й організація та супровід інституційного репозитарія, підтримка електронних публікацій, розвиток індивідуального інформування викладачів за темами наукових досліджень на основі світових наукових ресурсів, сприяння академічній доброчесності, що є запорукою якісної освіти.

У Бібліотеці інституційний репозитарій започатковано 2011 року як нову модель наукових комунікацій з метою популяризації наукового доробку викладачів університету. Бібліотека виконує функції адміністратора електронного архіву (ElaKhNU) з наповнення

та редагування інформації і, на відміну від окремих вишів, включає туди тільки наукові видання університету.

З метою розвитку системи контролю якості освітнього процесу та продукування академічних текстів в університеті створено Комісію з академічної доброчесності та запобігання плагіату. У рамках її роботи в Бібліотеці запроваджено антиплагіатну систему перевірки текстових документів на унікальність.

Як інформаційно-просвітницький осередок університету бібліотека під час проведення занять з основ інформаційної культури та інших масових заходів поширює серед студентів, викладачів, науковців правила академічної доброчесності. На сайті НБ ХНУ (<http://lib.khnu.km.ua>) розташована інформація, спрямована на формування академічної культури користувачів. Для викладачів створена рубрика «Академічна доброчесність» ([http://lib.khnu.km.ua/novini/2017/25\\_ver/25\\_ver.htm](http://lib.khnu.km.ua/novini/2017/25_ver/25_ver.htm)).

Підвищує якість роботи книгозбірні й постійний моніторинг діяльності як підрозділів, так і окремих напрямків їхньої роботи з боку адміністрації Бібліотеки, так і діяльності самої Бібліотеки з боку університету. За підсумками внутрішнього аудиту ефективності функціонування наукової бібліотеки університету, який було здійснено 2017 року, встановлено, що її діяльність загалом відповідає меті та завданням функціонування бібліотек у закладах вищої освіти та спрямована на інформаційне забезпечення освітнього процесу традиційними й електронними ресурсами, інформування його учасників про можливості книгозбірні через індивідуальну та масову роботу, використання веб-сайту та соціальних мереж.

Водночас, комісією з аудиту розроблено низку заходів, спрямованих на подальше удосконалення роботи Бібліотеки, підвищення ефективності функціонування та подальшого реформування її діяльності, які були враховані при плануванні на 2018 рік.

За рекомендацією комісії, бібліотечної та науково-технічної рад університету для бібліотеки було придбано новий принтер штрих кодів, два ПК, передано 2 сервери, надано консультацію щодо оновлення сайту. Зі свого боку, Бібліотека розширила бібліометричну діяльність і сторінку «Наукометричні БД»; створила повнотекстові БД «Матеріали конференцій ХНУ», «Автореферати дисертацій, захищених у ХНУ»; разом із працівниками відділу забезпечення якості освіти університету готується до проведення нової форми роботи з популяризації ресурсів у фокус-групах з різними категоріями користувачів та підрозділами вишу; працює над зауваженнями щодо поліпшення роботи та удосконалення бібліотечних технологій, спрямованих на підвищення якості обслуговування користувачів.

Отже, сучасна наукова бібліотека Хмельницького національного університету проходить складний процес перерозподілу своєї ролі та завдань у системі наукової комунікації шляхом організації контенту для електронної аудиторії та необмеженого доступу до нього, здійснення бібліометричних досліджень та надання бібліометричних послуг, поступово інтегрується в академічне середовище і є повноправним партнером забезпечення якості освіти в університеті.

### Список бібліографічних посилань

---

1. Про вищу освіту : Закон України № 1556-VII від 1.01.2014. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 4.11.2018).
2. Стратегія розвитку наукової бібліотеки Хмельницького національного університету на 2017–2021 роки. URL: <http://www.khnu.km.ua/root/res/str1.pdf> (дата звернення: 14.11.2018).
3. Айвазян О. Б. Обслуговування користувачів: нові підходи. *Бібліотека університету: витоки та сучасність* : зб. наук. ст. та матеріалів, присвяч. 50-річчю з дня засн. наук. б-ки ун-ту. Хмельницький, 2012. С. 118–122.
4. Бичко О. М. Віртуальне довідково-бібліографічне обслуговування користувачів НБ ХНУ: здобутки та перспективи. *Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних*

- зкладах в контексті переходу до інформаційного суспільства : зб. матеріалів наук.-практ. конф., 23–24 квіт. 2008 р. Хмельницький, 2008. С. 46–51.
5. Бичко О. М. Роль бібліотеки у наукометричних дослідженнях університету. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство.* Кам'янець-Подільський, 2018. Вип. 5. С. 149–152.
  6. Сидоренко О. П. Система обслуговування віддалених користувачів в НБ ХНУ. *Бібліотека в освітньому просторі* : інформ. бюл. Хмельницький, 2014. № 17 : Матеріали наук.-практ. конф. «Бібліотека ВНЗ як джерело інформаційного забезпечення наукового та навчального процесу». С. 91–99.